

بررسی نقش کشاورزی در توسعه پایدار روستایی

(نمونه موردی: بخش بردخون؛ شهرستان دیر)

محمدعلی فیروزی

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

m.alifiroozi@scu.ac.ir

سعید امان‌پور

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

آمنه حصیری

دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه شهید چمران اهواز

تاریخ دریافت: 1394/8/8

تاریخ پذیرش: 1394/10/6

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی نقش کشاورزی در توسعه پایدار روستایی بخش بردخون و شناسایی توان‌ها و استعدادهای کشاورزی منطقه می‌باشد. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی بوده و بر اساس مطالعات پیمایشی و کتابخانه‌ای اطلاعات لازم جمع‌آوری گردیده و از مدل سوات برای شناسایی نقاط ضعف و قوت و فرصت‌ها و تهدیدها و از روش آزمون دوجمله‌ای برای آزمون فرضیه‌ها استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش، کشاورزان گوجه‌فرنگی کار و کارشناسان روستایی منطقه مورد مطالعه می‌باشد که تعداد 235 نفر از کشاورزان و 20 نفر از کارشناسان بخش، به عنوان حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران انتخاب شدند و تعداد 200 پرسشنامه کشاورزان برگشت داده شد. از ضریب آلفای کرونباخ جهت تعیین پایایی پرسشنامه استفاده شده که برای پرسشنامه کشاورزان مقدار آن 0/77 و برای پرسشنامه کارشناسان 0/71 می‌باشد. در این پژوهش از نرم‌افزار *EXEL* و *SPSS* برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و برای تهیه نقشه‌های موقعیت جغرافیایی از نرم‌افزار *GIS* استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که فرضیه «منطقه بردخون استعداد زراعت و باغداری را دارد» از نظر کشاورزان رد و از نظر کارشناسان تأیید شده است و فرضیه‌های «کشاورزی موجب افزایش اشتغال و درآمد مطمئن کشاورزی منطقه مورد مطالعه خواهد شد» و «صیفی‌کاری به‌ویژه کشت گوجه‌فرنگی در رسیدن به توسعه پایدار روستایی بیش‌ترین تأثیر را دارد»، از نظر هر دو گروه تأیید شده است. نتایج نهایی پژوهش نشان می‌دهد که کشاورزی به‌ویژه کشت گوجه‌فرنگی در توسعه پایدار روستایی بخش بردخون تأثیر بسزایی داشته است.

واژگان کلیدی: کشاورزی، توسعه پایدار روستایی، مدل *swot*، آزمون دوجمله‌ای

مقدمه

توسعه روستایی همانند مفهوم توسعه در طول زمان تعاریف مختلفی را داشته و حدود و ثغور آن شامل مقوله‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی گوناگون است. گروهی توسعه روستایی را مترادف با عمران روستایی می‌پندارند، در چارچوب این مفهوم توسعه روستایی یک مفهوم جامع و چندبعدی است که هم دربرگیرنده توسعه کشاورزی و فعالیت‌های وابسته به آن است و هم زیربنای اقتصادی، خدمات اجتماعی و تسهیلات مربوطه و هم توسعه انسانی را در برمی‌گیرد. توسعه روستایی در این معنا بازخوری از عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، نهادی و فیزیکی است (بهرامی، 1383: 145).

به اعتقاد بیشتر صاحب‌نظران، کشاورزی در سطوح مختلف دارای نقش‌های مهم و اساسی است. از جمله داشتن سهم عمده در رسیدن به اهداف توسعه هزاره سوم (توسعه پایدار و کاهش فقر) درآمذزایی فقرای روستایی کشورهای در حال توسعه (Whelan, 2003: 7)، ایجاد امنیت غذایی (گیلیس، 1385: 10). کاهش مخارج غذایی در بودجه خانوار (رحیمی، 1379: 10)، تغییر ساختار اقتصاد تولیدی (قدیری معصوم، 1382: 117)، تثبیت قیمت محصولات کشاورزی، استفاده مناسب از زیرساخت‌های جغرافیایی در نواحی روستایی (فرانسیس و دیگران، 1377: 395)، وابستگی عمیق با منابع طبیعی و اثرگذاری بر پایداری محیطی، کاربر بودن بخش کشاورزی (رحیمی، 1379: 12) و زمینه‌ساز فعالیت‌های غیرکشاورزی در روستا و ناحیه (Dalhamer, 2007: 43) است. علاوه بر این، در فرآیند توسعه ملی می‌توان به نقش‌های کشاورزی هم‌چون: کمک به توسعه سایر بخش‌ها از طریق ایجاد مازاد اقتصادی (تأمین سرمایه، تأمین انرژی و مواد اولیه صنایع دستی و صنعت)، کمک به تأمین سرمایه در رشد اقتصادی، کمک به تأمین منابع ارزی، کمک به ذخیره نیروی کار، کمک به بازار کالاهای صنعتی (شکوری، 1384: 7)، نیل به خودکفایی کشاورزی به منظور جلوگیری از زیر سلطه قرارگرفتن، تغییر جهت منطقی مهاجرت در سطح کشور و بخش‌های مختلف (قدیری معصوم، 1382: 117)، نقش توریستی کشاورزی در مناطق روستایی (فیروزنیا، 1382: 274) اشاره کرد.

بخش بردخون شهرستان دیربا توجه به توان و استعداد نسبتاً مناسب آب و خاک، زمینه فعالیت روستاییان بخش را در امر کشاورزی، زراعت و گوجه‌فرنگی دارا می‌باشد. این بخش قطب گوجه‌فرنگی استان و حتی کشور است (www.atiyeh.ir). مسئله اصلی مقاله حاضر این است که چگونه می‌توان از امکانات و توان‌ها در توسعه روستایی بخش بردخون بهره گرفت.

پژوهش حاضر سعی دارد با طرح سؤال‌های ذیل، به بررسی نقش کشاورزی در توسعه پایدار روستایی بخش بردخون پردازد و مسائل پیش‌روی کشاورزی منطقه را شناسایی و راهکارهایی را برای حل آن‌ها مطرح کند:

سؤال‌های تحقیق

- 1- توان‌های کشاورزی منطقه کدامند؟
- 2- چه راهکارهایی را می‌توان برای توسعه پایدار روستایی در پیش گرفت؟
- 3- نقش صیفی‌کاری به ویژه کشت گوجه‌فرنگی در توسعه پایدار روستایی منطقه تا چه حد است؟

فرضیه‌های تحقیق

- به نظر می‌رسد منطقه بردخون استعداد زراعت و باغداری را دارد.
- به نظر می‌رسد کشاورزی موجب افزایش اشتغال و درآمد مطمئن کشاورزی منطقه مورد مطالعه خواهد شد.
- به نظر می‌رسد نقش صیفی‌کاری به ویژه کشت گوجه‌فرنگی در رسیدن به توسعه پایدار روستایی بیشترین تأثیر را دارد.

اهداف تحقیق

هدف عمده این تحقیق بررسی نقش کشاورزی در توسعه پایدار روستایی بخش بردخون می‌باشد. در این پژوهش تمامی سعی و تلاش بر این است که کلیه عواملی که به نوعی در کشاورزی منطقه دخیل هستند مورد بررسی قرار گیرند. سایر اهداف تحقیق عبارتند از:

- 1- شناسایی استعدادهای کشاورزی منطقه
- 2- شناسایی محدودیت‌های کشاورزی منطقه
- 3- ارائه راهکارهایی جهت تقویت نقاط قوت و از بین بردن نقاط ضعف کشاورزی
- 4- ارائه راهکارهایی در جهت توسعه روستایی منطقه با تأکید بر کشاورزی درآمدزا و سودده

پیشینه تحقیق

موضوع توسعه پایدار از سال 1370 به تدریج وارد ادبیات دانشگاهی ایران شد. تاکنون کتب و مقالات زیادی با موضوع توسعه پایدار منتشر شده بود که بیشتر به مبانی نظری توسعه پایدار پرداخته بودند. در حوزه مطالعات منطقه‌ای نیز مقالات و پایان‌نامه‌هایی تدوین شده که در زیر به معرفی برخی از این آثار پرداخته می‌شود:

هولس (1991) در مقاله‌ای با عنوان "چشم انداز جهانی توسعه پایدار. الزاماتی برای کشاورزی"، ابتدا به بررسی گزارش کمیسیون پیرسون، برانت و برونتلان می‌پردازد و در ادامه به الزامات توسعه پایدار کشاورزی در جهان تأکید می‌کند. این مقاله رابط بین کشاورز و مصرف کننده را تبیین و به طور خلاصه، سودمندی و تعالی منابع انسانی در دستیابی به شکل پایدار کشاورزی را هدف می‌داند.

گراهام (1998) در کتاب خود با عنوان "توسعه پایدار کشاورزی و توسعه روستایی" به رابطه بین این دو مقوله می‌پردازد و نقش کشاورزی پایدار بر توسعه پایدار روستایی را مورد بحث قرار می‌دهد. موضوعات مورد بحث عبارتند از: ضرورت رفع نیازهای اساسی بشر، توسعه پایدار کشاورزی، نقش محوری کشاورزی پایدار در توسعه پایدار روستایی و در نهایت معرفی یک استراتژی برای کشاورزی پایدار و توسعه روستایی.

بدری و همکاران (1390) مقاله‌ای با عنوان نقش نظام‌های بهره‌برداری زراعی (خانوادگی) در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: شهرستان قیر و کارزین - استان فارس) انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد که نظام بهره‌برداری خانوادگی ارتباط مستقیمی با توسعه پایدار روستایی دارد و می‌تواند در توسعه پایدار روستایی شهرستان قیر و کارزین نقش مؤثری داشته باشد.

پیشرو و همکاران (1389) مقاله‌ای تحت عنوان نقش نخیلات در توسعه پایدار روستایی شهرستان دشتستان (با تأکید بر ابعاد اقتصادی) انجام دادند. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که پایداری توسعه روستایی این منطقه با اتکاء فعالیت‌های نخل‌داری پایین بوده و ادامه وضعیت موجود نمی‌تواند توسعه پایدار را برای مناطق روستایی مورد بررسی داشته باشد.

شایان و همکاران (1389) به بررسی نقش کشاورزی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: بخش میانکنگی سیستان) پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که میان ابعاد چهارگانه کشاورزی، بعد اجتماعی همگن‌ترین و بعد تولیدی ناهمگن‌ترین بعد و در سه بعد روستایی، بعد اجتماعی، همگن‌ترین و بعد اکولوژیکی ناهمگن‌ترین بعد است..

فراهانی و همکاران (1391)، در مقاله با عنوان تحلیل پایداری اجتماعی - اقتصادی تولید زعفران و تأثیر آن بر توسعه روستایی مورد: دهستان بالا ولایت شهرستان تربت حیدریه به این نتایج رسیدند که: پایداری اجتماعی اقتصادی تولید زعفران با متغیرهای مستقل انسانی جمعیت و باسوادی دارای رابطه مثبت و معنی دار و با متغیر مستقل طبیعی فاصله شهر، دارای رابطه منفی و معنی دار می‌باشد.

چارچوب مفهومی

میسرا اقتصاددان هلندی در تعریف توسعه آورده است که:

توسعه به عنوان یک مفهوم متعالی، دستاورد بشری و پدیده چندبعدی است و فی‌نفسه یک مسلک (ایدئولوژی) به حساب می‌آید. توسعه به دلیل این که دستاورد انسان محسوب می‌گردد، در محتوا و نمود، دارای مختصات فرهنگی است و بر تحول ارگانیک دلالت دارد. هدف از توسعه ایجاد زندگی پرثمره‌ای است که توسط فرهنگ تعریف می‌شود. بنابراین توسعه دستیابی فزاینده به ارزش‌های فرهنگی خود است. این مفهوم در برگزیده موارد ذیل است:

1- توسعه یک فرآیند است.

2- توسعه در نهایت به ارزش‌ها ختم می‌شود.

3- این ارزش‌ها مربوط به مردمانی است که می‌خواهند فرآیند توسعه را دنبال کنند (مرصوصی و بهرامی پایه، 1390: 5).

راجرز توسعه را چنین تعریف می‌کند: توسعه را می‌توان به عنوان فراگرد و مشارکت وسیع در دگرگونی اجتماعی تعریف نمود که به منظور ایجاد پیشرفت مادی و اجتماعی (برابری بیشتر، آزادی و دیگر ویژگی‌های ارزشی) برای اکثریت مردم انجام می‌شود و از طریق به دست آوردن بیشتر بر محیط اطرافشان به دست می‌آید (مرصوصی و بهرامی پایه، 1390: 6).

توسعه پایدار روستایی

توسعه پایدار روستایی فرآیند اداره مناطق روستایی به طریقی است که نیازهای نسل جاری را برآورده سازد بدون این که توانایی نسل‌های آینده را به منظور برآورده ساختن نیازهای آن‌ها به خطر اندازد.

در این راستا جاناتان مرداخ¹ توسعه پایدار روستایی را نوعی از توسعه می‌داند که در آن رابطه متقابل محیط و جامعه حفظ شده، به طوری که عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیطی همراه به ژرف‌اندیشی خاص به ایجاد الگوهای رفتاری سازمان‌یافته منجر می‌شود، به گونه‌ای که نیازهای نسل کنونی روستایی بدون آسیب رساندن به منابع طبیعی که حیات نسل‌های آینده به آن‌ها وابسته است، تأمین شود و آیندگان نیز مدنظر باشند، در این نوع توسعه سیستم‌های حمایتی محیطی در جلوگیری از آلودگی، تخریب، نابودی حیات و تنوع اکوسیستم به طور مؤثری عمل می‌کند و نیازهای جامعه و محدودیت‌های محیطی را مدنظر قرار می‌دهد و همبستگی میان محیط و جامعه را از یاد نمی‌برد (Murdoch, 1993: 239).

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف نظری، کاربردی و از لحاظ ماهیت، توصیفی - تحلیلی می باشد. برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و اسنادی و پیمایشی به صورت تهیه پرسشنامه استفاده شده است. اطلاعات گردآوری شده با استفاده از مدل *SWOT* تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری شده است و با توجه به اطلاعات به دست آمده به بررسی توان‌ها و استعدادها و کشاورزی در منطقه اقدام شده است. با توجه به بررسی‌های صورت گرفته بر روی محیط داخلی و خارجی ناحیه، فهرستی از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها مورد شناسایی قرار گرفت، سپس برای برطرف کردن نقاط ضعف و قوت، به وسیله نظرخواهی از جامعه آماری موجود در ناحیه مورد مطالعه (متشکل از دو گروه کشاورزان گوجه‌کار و کارشناسان (اعضای شوراها و دهیاری‌ها و کارشناسان جهاد کشاورزی)) با استفاده از فرمول کوکران از بین 609 کشاورز در چهار روستای مورد مطالعه، 235 کشاورز گوجه‌کار و 20 نفر از کارشناسان در منطقه به عنوان نمونه انتخاب شدند. پرسشنامه بین آن‌ها پخش شد که از بین 235 پرسشنامه که بین کشاورزان پخش شد، (با توجه به نرخ بازگشت به 200 پرسشنامه پاسخ داده شد) که بقیه برگشت داده نشدند. سپس با توجه به دیدگاه‌های پاسخ‌دهندگان، وزن‌دهی به تک‌تک عوامل تأثیرگذار صورت گرفت. وزن‌دهی به هر کدام از عوامل بر اساس طیف لیکرت صورت گرفته است. در نهایت با تنظیم عوامل داخلی و خارجی که مبنای پایه در تدوین راهبردها می‌باشند ماتریس *SWOT* از آن استخراج و سپس بر اساس نتایج به دست آمده راهکارهایی برای بهبود وضعیت کشاورزی منطقه ارائه گردید. برای رتبه‌بندی نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها از آزمون فریدمن و برای آزمون فرضیات نیز از آزمون دو جمله‌ای (باینومیل) استفاده شده است.

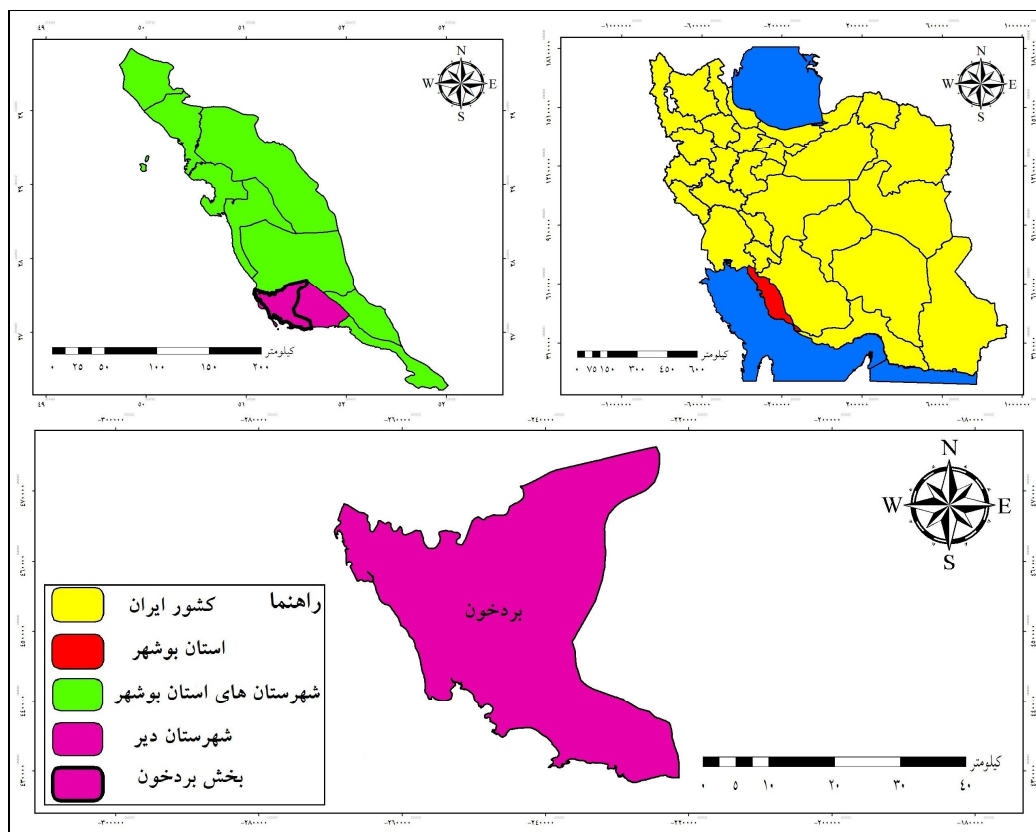
معرفی محدوده مورد مطالعه

شهرستان دیر از لحاظ موقعیت جغرافیایی در فاصله 51 درجه و 15 دقیقه تا 52 درجه و 5 دقیقه طول شرقی و 27 درجه و 50 دقیقه تا 28 درجه و 20 دقیقه عرض شمالی قرار گرفته است. مساحت شهرستان دیر 2157/818 کیلومتر مربع است. شهرستان دیر از نظر تقسیمات سیاسی شامل دو بخش مرکزی و بخش بردخون است. بخش مرکزی واقع در شهرستان دیر و دربرگیرنده دو دهستان آبدان در شمال بخش و دهستان حومه در جنوب بخش است. بخش بردخون واقع در شمال غرب و شمال شهرستان دیر دربرگیرنده دو دهستان آبکش در شمال بخش و دهستان بردخون در جنوب بخش می‌باشد. بخش بردخون، تابع شهرستان دیر، در استان بوشهر قرار دارد که وسعتی بالغ بر 934/1 کیلومتر مربع، دارا می‌باشد. بردخون از مشرق و جنوب شرقی با بخش مرکزی دیر همسایه است. از شمال و شمال

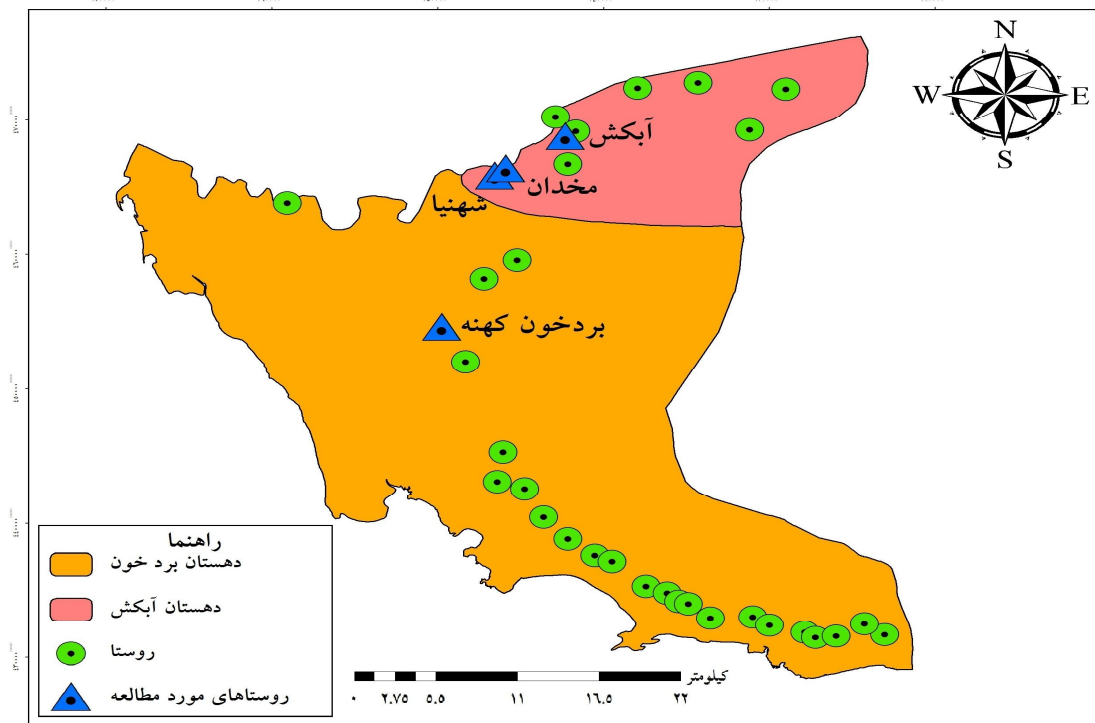
شرقی با بخش مرکزی دیر و بخش کاکی شهرستان دشتی همجوار می‌باشد (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان بوشهر، 1384: 1).

از بین 32 روستای بخش بردخون، تنها 13 روستا مسکونی هستند و تنها شهر آن بردخون است. روستاهایی هم که خالی از جمعیت می‌باشند، از زمین‌های آن‌ها برای کشاورزی استفاده می‌شود.

از میان روستاهای دارای سکنه، چهار روستای بردخون کهنه، شهنیا، آبکش و مخدان به دلیل جمعیت کشاورز بیشتر و موقعیت مناسب کشاورزی، به عنوان محدوده مورد مطالعه برای این پژوهش انتخاب شده‌اند.

شکل شماره 1- نقشه موقعیت جغرافیایی بخش بردخون (ترسیم؛ نگارندگان)

شکل شماره 2- نقشه موقعیت روستاهای مورد مطالعه (ترسیم: نگارندگان)

یافته‌های تحقیق

الف) یافته‌های توصیفی

اطلاعات مربوط به پاسخ‌دهندگان: متغیرهای مورد استفاده در این بخش شامل: مساحت زمین، نوع زمین، میزان اجاره، مشارکت تعداد اعضاء خانواده، منبع درآمد دیگر غیر از کشاورزی، هزینه‌های زندگی، عامل ماندگاری و درآمد سالانه از کشت گوجه‌فرنگی می‌باشد.

بررسی مساحت زمین کشاورزان پاسخ‌دهنده به پرسشنامه‌های تحقیق نشان داد بیش از 80٪ پاسخ‌دهندگان دارای زمینی کمتر از 20 هکتار بوده‌اند. همچنین بررسی نوع زمین کشاورزان نشان داد بیش از 68٪ پاسخ‌دهندگان دارای زمین ملکی بوده‌اند و نیز بیش از 60٪ کشاورزانی که زمین اجاره کرده‌اند، سالانه بین 3 تا 7 میلیون تومان پرداخت می‌کنند.

بررسی میزان مشارکت اعضا خانواده در کار کشاورزی نشان داد که برای حدود 70٪ کشاورزان بین 1 تا 4 نفر از اعضا خانواده به آنها کمک می‌کنند. بررسی منابع درآمدی پاسخ‌دهندگان نشان داد، 29٪ از کشاورزان دارای منبع درآمد دیگر بوده و 71٪ نیز منبع درآمد دیگری نداشته‌اند. همچنین حدود 63٪ کشاورزان عنوان کرده‌اند که هزینه‌های زندگی آنها از طریق کشت گوجه‌فرنگی تامین می‌شود. حدود

79٪ پاسخ‌دهندگان نیز کار کشاورزی را عامل ماندگاری در روستا دانسته‌اند. و هم‌چنین یافته‌های تحقیق نشان داد درآمد سالانه بیش از 70٪ کشاورزان کمتر از 200 میلیون تومان است.

تجزیه و تحلیل سوات

رتبه‌بندی ضعف‌ها، قوت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها

برای اولویت‌بندی ضعف‌ها، قوت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها از آزمون ناپارامتریک فریدمن استفاده شده است.

در جدول زیر با توجه به نتیجه آزمون فریدمن بین اولویت نقاط ضعف از دید کشاورزان، چون سطح معناداری 0/001 و کوچک‌تر از 0/05 می‌باشد، تفاوت معناداری وجود دارد ($sig. < 0/05$). و برای اولویت نقاط قوت از دید کارشناسان، چون سطح معناداری 0/633 و بالاتر از 0/05 می‌باشد، تفاوت معناداری وجود ندارد ($sig. > 0/05$). با توجه به نتایج آزمون فریدمن، هم‌چنین بین اولویت فرصت‌ها از دید کارشناسان، چون سطح معناداری 0/228 می‌باشد، تفاوت معناداری وجود ندارد ($sig. > 0/05$). و نیز بین اولویت تهدیدها از دید کشاورزان، چون سطح معناداری 0/174 و بیشتر از 0/05 می‌باشد، تفاوت معناداری وجود ندارد ($sig. > 0/05$).

جدول شماره 1- نتایج آزمون فریدمن برای نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها

معناداری	درجه آزادی	کای اسکور	تعداد	اولویت‌بندی نقاط ضعف
0/001	7	143/951	200	اولویت‌بندی نقاط ضعف
0/633	5	3/434	20	اولویت‌بندی نقاط قوت
0/228	7	9/353	20	اولویت‌بندی فرصت‌ها
0/174	1	1/846	199	اولویت‌بندی تهدیدها

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در جدول شماره 2 نقاط ضعف به ترتیب میانگین رتبه‌ای اولویت‌بندی شده‌اند.

جدول شماره 2- رتبه بندی نقاط ضعف

اولویت	میانگین	اولویت‌بندی نقاط ضعف	سوالات
اول	5/09	آیا رشد زراعت در منطقه باعث کاهش معضلات اجتماعی و جرایم در منطقه شده است؟	سؤال 9
دوم	5/02	آیا زراعت باعث فراهم شدن بستری مناسب برای توسعه و ترویج فرهنگ و آداب و رسوم در منطقه شده است؟	سؤال 10
سوم	5/00	آیا زراعت در منطقه موجب بهبود کیفیت زندگی مردم شده است؟	سؤال 8
چهارم	4/72	آیا زراعت باعث علاقه‌مندی شما به انجام فعالیت‌های اقتصادی دیگر در محل سکونت خود شده است؟	سؤال 5
پنجم	4/71	آیا زراعت توانسته است بستری برای کارهای فرهنگی در منطقه به وجود آورد؟	سؤال 11
ششم	4/49	در آمد ناشی از محصولات زراعی تا چه حد کفاف زندگی خانواده شما را می‌دهد؟	سؤال 2
هفتم	3/96	آیا کشت کوجه‌فرنگی باعث ایجاد بازار فروش دائمی و هفتگی در منطقه شده است؟	سؤال 1
هشتم	3/01	آیا بازار فروش محصول در اختیار شما قرار دارد؟	سؤال 6

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جمع‌بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید

جمع‌بندی نظرات کشاورزان و کارشناسان برای تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در منطقه در جدول زیر آورده شده است.

جدول شماره 3- ماتریس SWOT (عوامل اصلی تأثیرگذار بر کشاورزی منطقه بردخون)

بیرونی	داخلی
<p>فرصت‌ها (O)</p> <p>O_1 = زراعت باعث فراهم شدن بستری مناسب برای توسعه و ترویج فرهنگ و آداب و رسوم منطقه می‌شود.</p> <p>O_2 = رشد کشاورزی در منطقه باعث کاهش معضلات اجتماعی و جرایم در منطقه می‌شود.</p> <p>O_3 = زراعت در منطقه می‌تواند موجب بهبود کیفیت زندگی مردم شود.</p> <p>O_4 = منطقه بردخون برای کشت انواع محصولات زراعی مناسب است.</p> <p>O_5 = منطقه بردخون برای کشت انواع محصولات باغی مناسب است.</p> <p>O_6 = منطقه بردخون برای صیفی‌کاری از جمله کشت گوجه‌فرنگی مناسب است.</p> <p>O_7 = تأسیس و ایجاد کارخانه‌های تبدیلی از جمله رب‌سازی با توجه به کشت گوجه‌فرنگی در منطقه توجیه اقتصادی دارد.</p> <p>O_8 = شرایط زیست‌محیطی برای تولید کشت محصولات ارگانیک مناسب است.</p>	<p>قوت‌ها (S)</p> <p>S_1 = زراعت توانسته است بستری برای کارهای فرهنگی در منطقه به وجود آورد.</p> <p>S_2 = رونق اقتصادی در منطقه از مهاجرت روستاییان به مناطق شهری جلوگیری کرده است.</p> <p>S_3 = زراعت توانسته است از روی آوردن جوانان به شغل‌های کاذب جلوگیری کند.</p> <p>S_4 = میزان سرمایه‌گذاری در زمینه زراعت و باغداری مناسب است.</p> <p>S_5 = برای فروش محصول گوجه‌فرنگی نرخ حمایتی از سوی دولت اعمال می‌شود.</p> <p>S_6 = رونق بخش زراعت باعث به وجود آمدن بستر کاری برای جوانان و کاهش بیکاری در منطقه شده است.</p>
<p>تهدیدها (T)</p> <p>T_1 = کشاورزان برای ادامه و گسترش کشت فعالیت گوجه‌فرنگی با مشکل کم‌آبی مواجه‌اند.</p> <p>T_2 = کشاورزان برای ادامه و گسترش فعالیت کشت گوجه‌فرنگی با مشکل آفت گیاهی مواجه‌اند.</p> <p>T_3 = استفاده از کودهای شیمیایی و سم در مزارع گوجه‌فرنگی بر محیط زیست و بهداشت منطقه تأثیرگذار است.</p>	<p>ضعف‌ها (W)</p> <p>W_1 = رشد زراعت در منطقه نتوانسته باعث کاهش معضلات اجتماعی و جرایم در منطقه شود.</p> <p>W_2 = زراعت نتوانسته باعث فراهم شدن بستری مناسب برای توسعه و ترویج فرهنگ و آداب و رسوم در منطقه شود.</p> <p>W_3 = زراعت در منطقه نتوانسته موجب بهبود کیفیت زندگی مردم شود.</p> <p>W_4 = زراعت نتوانسته باعث علاقه‌مندی کشاورزان به انجام فعالیت‌های اقتصادی دیگر در محل سکونت خود شود.</p> <p>W_5 = زراعت نتوانسته است بستری برای کارهای فرهنگی در منطقه به وجود آورد.</p> <p>W_6 = در آمد ناشی از محصولات زراعی نتوانسته کفاف زندگی خانواده کشاورزان را بدهد.</p> <p>W_7 = کشت گوجه‌فرنگی باعث ایجاد بازار فروش دائمی و هفتگی در منطقه نشده است.</p> <p>W_8 = بازار فروش محصول در اختیار کشاورزان قرار ندارد.</p>

مآخذ: یافته‌های پژوهش

ب) یافته‌های استنباطی

آزمون فرضیه‌های تحقیق

هر کدام از فرضیه‌ها، از نظر کشاورزان و کارشناسان به طور جداگانه و با استفاده از آزمون دو جمله‌ای (باینومیال) بررسی شده‌اند.

آزمون دوجمله‌ای¹ (که گاهی آزمون نسبت نامیده می‌شود) زمانی به کار می‌رود که می‌خواهیم نسبت خاصی را در جامعه بررسی کنیم.

فرضیه اول: به نظر می‌رسد منطقه بردخون استعداد زراعت و باغداری را دارد.

برای آزمون این فرضیه، فرض صفر و فرض مقابل به صورت زیر نوشته می‌شود:

نسبت کسانی که معتقدند منطقه بردخون استعداد زراعت و باغداری

را دارد برابر با 50 درصد پاسخ‌دهندگان است. $H_0: P=0/50 =$

نسبت کسانی که معتقدند منطقه بردخون استعداد زراعت و باغداری

را دارد برابر با 50 درصد پاسخ‌دهندگان نیست. $H_1: P \neq 0/50 =$

جدول شماره 4- آزمون فرضیه اول تحقیق

آزمون فرضیه اول	احتمال مشاهده شده	Sig.	نتیجه آزمون
از دیدگاه کشاورزان	49%	0/832	غیرمعنادار
از دیدگاه کارشناسان	0%	0/001	معنادار

در جدول فوق از نظر کشاورزان، فرض صفر و فرض 1 اختلاف بسیار ناچیزی با هم دارند، یعنی نسبت کسانی که به گزینه متوسط و بالاتر (>3) پاسخ دادند و فرض یک را تأیید کرده‌اند برابر با 51% پاسخ‌دهندگان است که به طور معناداری با 0/50 پاسخ‌دهندگان تقریباً مساوی است و 100% کارشناسان نیز به گزینه‌های متوسط و بالاتر پاسخ داده‌اند، اما چون از نظر کشاورزان سطح معناداری 0/832، بزرگ‌تر از 0/05 می‌باشد، بنابراین این فرضیه از نظر کشاورزان رد شده، ولی از نظر کارشناسان، سطح معناداری 0/001 می‌باشد و چون کوچک‌تر از 0/05 بوده و 100% به گزینه‌های متوسط و بالاتر پاسخ دادند، بنابراین فرضیه تحقیق از نظر کارشناسان تأیید شده است.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد کشاورزی موجب افزایش اشتغال و درآمد مطمئن کشاورزی منطقه مورد مطالعه خواهد شد.

برای آزمون این فرضیه، فرض صفر و فرض مقابل به صورت زیر نوشته می‌شود:

نسبت کسانی که معتقدند کشاورزی موجب افزایش اشتغال و درآمد مطمئن کشاورزی

¹ Binominal Test

$H_0: P=0/50 =$ منطقه مورد مطالعه خواهد شد، برابر با 50 درصد پاسخ دهندگان است.
نسبت کسانی که معتقدند کشاورزی موجب افزایش اشتغال و درآمد مطمئن کشاورزی

$H_1: P \neq 0/50 =$ منطقه مورد مطالعه خواهد شد، برابر با 50 درصد پاسخ دهندگان نیست.

جدول شماره 5- آزمون فرضیه دوم تحقیق

آزمون فرضیه دوم	احتمال مشاهده شده	Sig.	نتیجه آزمون
از دیدگاه کشاورزان	%41	0/009	معنادار
از دیدگاه کارشناسان	%0	0/001	معنادار

در جدول فوق از نظر کشاورزان، فرض صفر رد و فرض 1 تأیید شده است، یعنی نسبت کسانی که فرض یک را تأیید کرده اند برابر با 60٪ پاسخ دهندگان است که به طور معناداری از 0/50 پاسخ دهندگان بیشتر است، یعنی 60٪ کشاورزان و 100٪ کارشناسان به گزینه های متوسط و بالاتر پاسخ دادند و چون از نظر کشاورزان سطح معناداری 0/009، کوچک تر از 0/05 است و از نظر کارشناسان نیز، سطح معناداری 0/001 می باشد و کوچک تر از 0/05 بوده، بنابراین فرضیه تحقیق هم از نظر کشاورزان و هم از نظر کارشناسان تأیید شده است.

فرضیه سوم: به نظر می رسد صیفی کاری به ویژه کشت گوجه فرنگی در رسیدن به توسعه پایدار روستایی بیشترین تأثیر را دارد.

برای آزمون این فرضیه، فرض صفر و فرض مقابل به صورت زیر نوشته می شود:

نسبت کسانی که معتقدند صیفی کاری به ویژه کشت گوجه فرنگی در رسیدن به توسعه پایدار روستایی بیشترین نقش را دارد، برابر با 50 درصد پاسخ دهندگان است.

$H_0: =$

$P=0/50$

نسبت کسانی که معتقدند صیفی کاری به ویژه کشت گوجه فرنگی در رسیدن به توسعه پایدار روستایی بیشترین تأثیر را دارد، برابر با 50 درصد پاسخ دهندگان نیست.

$H_1: P \neq 0/50 =$

جدول شماره 6- آزمون فرضیه سوم تحقیق

آزمون فرضیه سوم	احتمال مشاهده شده	Sig.	نتیجه آزمون
از دیدگاه کشاورزان	%28	0/001	معنادار
از دیدگاه کارشناسان	%0	0/001	معنادار

در جدول فوق از نظر کشاورزان، فرض صفر رد و فرض 1 تأیید شده است، یعنی نسبت کسانی که فرض یک را تأیید کرده‌اند برابر با 72٪ پاسخ‌دهندگان است که به طور معناداری از 0/50 پاسخ‌دهندگان بیشتر است، یعنی 72٪ به گزینه‌های متوسط و بالاتر (>3) پاسخ دادند و چون از نظر کشاورزان سطح معناداری 0/001، کوچک‌تر از 0/05 است و از نظر کارشناسان نیز، سطح معناداری 0/001 می‌باشد و کوچک‌تر از 0/05 بوده، بنابراین فرضیه تحقیق، هم از نظر کشاورزان و هم از نظر کارشناسان تأیید شده است.

نتیجه‌گیری

منطقه بردخون از توانایی‌های بسیار بالایی در زمینه زراعت و به خصوص کشت گوجه‌فرنگی برخوردار می‌باشد، با توجه به مطالعات و بررسی‌های انجام شده، می‌توان موارد ذیل را نتیجه گرفت: یافته‌های توصیفی این تحقیق نشان می‌دهد که 80٪ پاسخ‌دهندگان (کشاورزان) دارای زمینی کمتر از 20 هکتار بوده‌اند و 68٪ زمین ملکی داشته‌اند و کسانی که زمین اجاره‌ای داشته‌اند سالانه بین 3 تا 7 میلیون اجاره می‌دهند. حدود 70٪ بین 1 تا 4 نفر از اعضاء خانواده به آن‌ها کمک می‌کنند. هم‌چنین 71٪ غیر از درآمد حاصل از کشاورزی درآمد دیگری نداشته‌اند و 63٪ نیز هزینه زندگی آن‌ها از طریق کشت گوجه‌فرنگی تأمین می‌شود. حدود 79٪ پاسخ‌دهندگان نیز کار کشاورزی را عامل ماندگاری در روستا دانسته‌اند. هم‌چنین بیش از 70٪ کشاورزان عنوان کرده‌اند که درآمد سالانه حاصل از کشت گوجه‌فرنگی برای آن‌ها کمتر از 200 میلیون تومان است.

برای شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید منطقه بردخون از مدل سوات استفاده شده است. برای رتبه‌بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از آزمون ناپارامتریک فریدمن استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون فریدمن نشان می‌دهد که با به‌دست‌آمدن سطح معناداری 0/001، تفاوت معناداری بین اولویت نقاط ضعف وجود دارد و بین اولویت نقاط قوت از دید کارشناسان، با سطح معناداری 0/633، تفاوت معناداری وجود ندارد و چون سطح معناداری برای فرصت‌ها 0/228 به دست آمده است، بنابراین بین اولویت فرصت‌ها از دید کارشناسان تفاوت معناداری وجود ندارد و بین اولویت تهدیدها از دید کشاورزان، چون سطح معناداری 0/174 بوده، تفاوت معناداری وجود ندارد.

آزمون فرضیه‌ها نیز از نقطه نظر کشاورزان و کارشناسان به طور جداگانه و با استفاده از آزمون دو جمله‌ای (باینومیال) بررسی شده است. نتایج حاصل از این آزمون نشان می‌دهد که در فرضیه اول؛ از نظر کشاورزان سطح معناداری 0/832 بوده و بیشتر از 0/05 می‌باشد، و از نظر کارشناسان سطح معناداری

0/001 بوده، کمتر از 0/05 می باشد، بنابراین فرضیه اول از دیدگاه کشاورزان رد و از دیدگاه کارشناسان تأیید شده است. در فرضیه دوم؛ از نظر کشاورزان سطح معناداری 0/009 و از دیدگاه کارشناسان 0/001 می باشد بنابراین چون از 0/05 کمتر هستند، فرضیه تحقیق از دیدگاه کشاورزان و کارشناسان تأیید شده است. یعنی هم کشاورزان و هم کارشناسان معتقدند که کشاورزی موجب افزایش اشتغال و درآمد مطمئن کشاورزی منطقه مورد مطالعه خواهد شد. در فرضیه سوم؛ هم از نظر کشاورزان و هم از نظر کارشناسان، سطح معناداری 0/001 می باشد، بنابراین فرضیه تحقیق از دیدگاه کشاورزان و کارشناسان تأیید شده است. یعنی هم کشاورزان و هم کارشناسان معتقدند که صیفی کاری به ویژه کشت گوجه فرنگی در رسیدن به توسعه پایدار روستایی بیشترین تأثیر را دارد. نتایج نهایی یافته های پژوهش نشان می دهد که کشاورزی به ویژه کشت گوجه فرنگی در توسعه پایدار روستایی بخش بردخون تأثیر بسزایی داشته است.

با توجه به نتایج به دست آمده از یافته های پژوهش، به منظور افزایش شاخص های توسعه کشاورزی و افزایش سطح زندگی و شاخص های اقتصادی بخش بردخون راهکارهای زیر ارائه می گردد:

- برای رسیدن به توسعه پایدار روستایی در منطقه توصیه می شود که با رونق هرچه بیشتر کشاورزی در منطقه و برطرف کردن مشکل بیکاری جوانان، معضلات اجتماعی و جرایم در منطقه را کاهش داد.
- با فراهم کردن شرایط بهتر برای زراعت منطقه از روی آوردن جوانان به شغل های کاذب جلوگیری شود.
- از بین بردن مشکل کم آبی در منطقه با برطرف کردن مشکل حفر چاه ها در مزارع و پروانه دار کردن آن ها
- تزریق سرمایه به بخش کشاورزی منطقه در زمینه زراعت و باغداری، هم از طریق افزایش درآمد کشاورزان و روستائیان و هم از طریق تخصیص اعتبارات مناسب با شرایط آسان به بخش کشاورزی
- تلاش در جهت ارتقای سطح سواد کشاورزان و روستائیان به خصوص در حیطه فعالیت شغلی آنان
- فراهم کردن شرایط زیست محیطی مناسب برای کشت محصولات ارگانیک
- استفاده بهینه از منابع آب و خاک و کنترل آلودگی و فرسایش خاک
- ارائه تسهیلات و کمک های بلاعوض در زمینه بازاریابی محصولات کشاورزی از سوی سازمان های دولتی به منظور افزایش درآمد تولیدکنندگان
- بهینه سازی مصرف کود و سموم شیمیایی
- اتخاذ تدابیر حمایتی برای افزایش درآمد کشاورزان و جلوگیری از مهاجرت آن ها به شهرها.

منابع

- 1- بدری، سیدعلی؛ رکن‌الدین افتخاری، علیرضا؛ سلمانی، محمد؛ نهپند، داداله (1390)، نقش نظام‌های بهره‌برداري زراعی (خانوادگی) در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: شهرستان قیر و کارزین - استان فارس)، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره 76، صص 33-48.
- 2- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان بوشهر (1384)، طرح هادی شهر بردخون.
- 3- بهرامی، عبدالعلی (1383)، فرآیند برنامه ریزی توسعه روستایی، مجموعه مقالات کنگره توسعه روستایی، چالش‌ها و چشم‌اندازها، تهران، مؤسسه آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی، تهران، صص 145-160.
- 4- پیشرو، احمد؛ مهدوی، مسعود؛ عزیزی، پروانه (1389)، نقش نخیلات در توسعه پایدار روستایی شهرستان دشتستان (با تأکید بر ابعاد اقتصادی)، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال دوم، شماره دوم، صص 153-171.
- 5- جاسبرسینک-اس.اس. دیلون (1374)، جغرافیای کشاورزی، ترجمه سیاوش دهقانیان، عوض کوچکی، علی کلاهی اهری، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد، چاپ اول.
- 6- دانشور، محمدحسین؛ خوشخوی، مرتضی، پرورش سبزی (1389)، انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز، چاپ ششم.
- 7- رحیمی، عباس (1379)، «سیاست‌های حمایت از کشاورزی: مطالعه موردی: بخش‌های دام و شیلات کشور»، وزارت جهاد سازندگی، مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی و شرکت شیلات ایران، چاپ اول.
- 8- زاهدی، شمس‌السادات (1384)، نجفی، غلامعلی، مسائل پایداری کشاورزی در ایران، مجله جامعه‌شناسی ایران، شماره 2، صص 106 - 73.
- 9- شایان، حمید؛ بوذرجمهری، خدیجه؛ میرلطیفی، محمودرضا (1389)، بررسی نقش کشاورزی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: بخش میانکنگی سیستان)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره پانزدهم، صص 151-171.
- 10- شکوری، علی (1384)، سیاست‌های توسعه کشاورزی در ایران، انتشارات سمت، چاپ اول، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها.
- 11- فرانسسیس، چارلز؛ کورنلیا، کینگ؛ لاری، د. (1377)، کشاورزی پایدار در مناطق معتدل، ترجمه عوض کوچکی و جواد خلاقانی، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد، چاپ اول.
- 12- فراهانی، حسین؛ جوانی، خدیجه؛ کرمی دهکردی، اسماعیل (1391)، تحلیل پایداری اجتماعی - اقتصادی تولید زعفران و تأثیر آن بر توسعه روستایی مورد: دهستان بالا ولایت شهرستان تربت حیدریه، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره 1، شماره 2، صص 95 - 112.
- 13- فیروزنیا، قدیر؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (1382)، جایگاه روستا در فرآیند توسعه ملی از دیدگاه صاحب‌نظران، چاپ اول، انتشارات مؤسسه توسعه روستایی ایران: تهران.
- 14- قدیری معصوم، مجتبی؛ نجفی کانی، علی اکبر (1382)، «برنامه‌های توسعه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و تأثیر آن‌ها بر نواحی روستایی»، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره 44، صص 121 - 111.
- 14- گیلیس مالکوم؛ دوایت اچ، پرکینز؛ مایکل رومر و دانلد آر. اسنودگراس (1385)، اقتصاد توسعه، ترجمه غلامرضا آزاد ارمکی، نشر نی: تهران.

16-مرصوصی، نفیسه؛ بهرامی پاوه، رحمت الله (1390)، توسعه پایدار روستایی، انتشارات پیام نور، چاپ اول.

17-Dalhamer. Erich(2007), *Types of hnteraction between Environment rural economy, sosiety and Agriculture in European* .

18-Graham,B.(1998). *Sustainable agriculture and rural Development. IICA Quarterly News letter Journal, Vol 4. No 1,PP.1-2,8-9.*

19-Hulse, J.H.(1991), *Global Perspectives on sustainable development: implions for agriculture. canadian Journal of Agricultural Economics, Vol. 39 No. 4(I) PP.541-551.*

20- Murdoch,J.,(1993), *sustainable Rural Development: Toward a Research Agenda: Geoforum, vol 24 (3) pp. 225241.*

21-Whelan, susan(2008), *promoting susanable Rural Development through Agriculture canada making Difference in the world canadian interation Development Agency*

22-www.atiyeh.ir .